

GJALLARHORNET

Utgives av Svenska Arkeologiska
Samfundet

Årgång 22. Nr. 3-4. 2002



Svenska Arkeologiska Samfundets aktiviteter våren 2003

Måndagen den 24 februari 2003,
Medelhavsmuseet, Hörsalen, Gustav
Adolfs torg, Kl. 18.00

EN UTVÄRDERING AV DEN ARKEOLOGISKA UTBILDNINGEN I SVERIGE

Diskussion över Högskoleverkets just
avslutade utvärdering av utbildningarna i
Sverige i

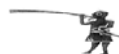
Antikens kultur och samhällsliv samt
Egyptologi och vidare utvärderingen i
Arkeologi, som beräknas vara klar i
början av februari.

Rapporterna kan hämtas på nätet från
Högskoleverket: <http://www.hsv.se>.
Rapporter. Rapport 2002:36 R. (68sid).
Acrobat Reader.

Aldrig tidigare har de olika (nu alltfler)
arkeologiska utbildningarna i Sverige
analyserats och jämförts med varandra.
Detta är också av allmänt intresse
utanför universiteten. Lika intressant är
det att se hur det som erbjuds
utbildningsmässigt motsvarar olika
kunskapsbehov i samhället. Samfundet
ger här möjlighet till en mer vidgad

diskussion om behovet av
arkeologikunskap och dess utnyttjande i
dagens samhälle.

Några av Samfundets ledamöter
kommer att inleda.



Måndagen den 24 mars 2003, UV-mitt,
Instrumentvägen 19, Hägersten
(Tunnelbana Örnberg) kl 18.00,
med efterföljande liten supé på
Samfundets eget porslin.

Självkostnadspris. Anmälan till supén i
förväg, senast 18 mars, till Samfundets
sekreterare, Carolina Andersson,
>carolina.andersson@raa.se<

MITT I HÄLLRISTNINGS- LANDSKAPET

Efter många år av relativ stiltje har
bronsåldersforskningen vuxit sig stark
och ett flertal större arbeten har nyligen
publicerats. Samfundet har bett tre
forskare, Hélène Borna-Ahlqvist,
Katherine Hauptman-Wahlgren och
Helena Victor att utgöra en
diskussionspanel kring sina
avhandlingars teman. Samtidigt kommer
Ulf Bertilsson att ge en presentation av
de två internationella
hällristningsprojekten RockCare och

RANE. Några av Samfundets ledamöter kommer att inleda och hålla diskussionen igång.

De tre avhandlingarna är:
Bornha-Ahlkvist, Héléne: Hällristarnas hem: gårdsbebyggelse och struktur i Pryssgården under bronsålder. Stockholm 2002.

Hauptman-Wahlgren, Katherine: Bilder av betydelse: hällristningar och bronsålderslandskap i nordöstra Östergötland. Lindome 2002.

Victor, Helena: Med graven som granne: om bronsålderns kulthus. Uppsala 2002.



Måndagen den 28 april 2003,
Länsmuseet i Uppsala, Hörsalen, St Eriks Torg, kl. 16.00
Eftersitts med ost och vin, mot självkostnadspris. Anmälan i förväg till Bent Syse, >bent.syse@uppmus.se< senast 23 april.

SVENSKA ARKEOLOGISKA SAMFUNDETS ÅRSMÖTE

Korta årsförhandlingar.
Utnämning av årets stipendiat(er).
Presentation av några av Samfundets tidigare stipendiater forskning.
Vi hoppas också att kunna inbjuda den ännu ej utsedda/e nya/e riksantikvarien för en presentation och ett samtal kring policy och strategi för den antikvariska verksamheten i Sverige.
Vårens program kan komma att ändras på grund av oförutsedda händelser. Gå därför alltid in på Samfundets hemsida, <http://www.arkeologiskasamfundet.nu> för aktuell information.



Historik om Svenska Arkeologiska Samfundet

På uppdrag av Samfundets styrelse har jag utrett Samfundets historia åren 1947-2001. Den fullständiga utredningen finns på hemsidan www.arkeologiskasamfundet.nu och sammanfattas här kort.

Samfundets bildande

År 1947 erhöll dåvarande riksantikvarien Martin Olsson en skrivelse undertecknad av kända arkeologer med förslag om att bilda ett svenskt arkeologiskt sällskap. Motivet var bl.a. att det i Sverige saknades en allmänt omfattande vetenskaplig organisation i motsats till vad förhållandet var i de flesta jämförbara länder. Därigenom blev de arkeologiska forskningsgrenarna lätt isolerade. Ett svenskt arkeologiskt samfund, bestående enbart av vetenskapliga forskare, skulle fylla det existerande rummet.

Vid sammanträde i februari 1947 med riksantikvarien fattades beslut om att snarast skapa en vetenskaplig sammanslutning av landets arkeologer med representation av forskningsgrenarna nordisk och jämförande fornkunskap, klassisk och orientalisk arkeologi, ostasiatisk arkeologi, medeltida sakforskning, numismatik samt eventuellt amerikansk arkeologi. Restriktivitet i fråga om medlemskap skulle eftersträvas och endast personer som gjort verkligt betydande vetenskapliga insatser inom de olika vetenskapsgrenarna kunde komma ifråga. En låg startavgift för

medlemmarna föreslogs. Under våren 1947 diskuterades vid möten namn och stadgar för sammanslutningen som fick namnet ”Svenska arkeologiska samfundet”. Konstituerande möte ägde rum den 5 maj 1947 i Statens historiska museums hörsal. Professor Bernhard Karlgren valdes till Samfundets första ordförande. Vid bildandet uppgick antalet medlemmar till ett 60-tal.

Under de år som Samfundet har existerat har följande ordföranden lett verksamheten: Bernhard Karlgren 1947–1949, Sune Lindqvist 1949–1951, Bengt Thordeman 1951–1953, Gösta Berg 1953–1955, Mårten Stenberger 1955–1957, Nils Ludvig Rasmussen 1957–1959, Per Gustav Hamberg 1959–1961, Wilhelm Holmqvist 1961–1963, Greta Arwidsson 1963–1965, Holger Arbman 1965–1967, Sten Karling 1967–1969, Bertil Almgren 1969–1972, Erik Nylén 1972–1974, Brita Malmer 1974–1976, Mats Malmer 1976–1978, Gustav Trotzig 1978–1980, Gustav Trotzig 1980–1981, Åke Hyenstrand 1981–1983, Pontus Hellström 1983–1985, David Damell 1985–1987, Lars O. Lagerqvist 1987–1989, Björn Ambrosiani 1989–1991, Ulf Erik Hagberg 1991–1993, Gustav Trotzig 1993–1995, Gustav Trotzig 1995–1997, Henrik Klackenbergs 1997–1999, Agneta Åkerlund 1999–2001, Jarl Nordbladh 2001–2003.

Verksamheten

Samfundet bildades i den arkeologiska situation som rådde efter andra världskriget. Utvecklingen när det gällde att nyttja olika vetenskapliga hjälpmedel i arkeologin hade påbörjats. Som exempel kan nämnas C14-datering och olika naturvetenskapliga metoder. Så småningom medförde t.ex. ”The New

Archaeology” krav på att inom arkeologin tillämpa olika sofistikerade, kvantitativa analyser. Alltmer ekologisk och miljöinriktad arkeologi vann insteg under årens lopp. Olika teoretiska inriktningar vann terräng inom arkeologin. Särskilt post-processuell arkeologi, s.k. tolkande arkeologi har kommit i fokus. Allt detta har präglat den arkeologiska debatten och forskningen. Den internationella utvecklingen har självklart påverkat svensk forskning och därmed också Samfundets verksamhet och skrifter.

Att Samfundet har påverkats av vad som hänt inom arkeologin visar utvecklingen av programverksamheten under de gångna 55 åren. Till en början bestod verksamheten av kvalificerade vetenskapliga föreläsningar med inslag av många gästforskare. Årsmötena kombinerades med utflykter till kända fornminnen i närheten av platsen för årsmötet. Över tiden tunnades föredragsverksamheten ut. Istället började Samfundet arrangera tema-aftnar med diskussion av aktuella arkeologiska frågeställningar. Under de senaste åren har Samfundet arrangerat möten för svenska arkeologer vartannat år. På dessa möten har olika teman av intresse för arkeologer ventilerats. Samfundet kommer att fortsätta med denna inriktning av verksamheten.

De första åren av Samfundets verksamhet präglades av diskussioner om hur medel på olika sätt skulle kunna anskaffas för verksamheten. Genom medel från olika fonder kunde Samfundet börja ge ut en arkeologisk bibliografi. De första decennierna av Samfundets verksamhet utgavs därför *Swedish Archaeological Bibliography*. Den

omfattar åren 1939-1948, 1949-1952, 1953-1957, 1960-1965, 1966-1970, 1970-1975.

Därutöver utgavs *Swedish Archaeology* 1976-1980 och 1981-1985. Samfundet publicerade vidare tre festskrifter till kung Gustav VI Adolf. Skrifterna är *Arkeologiska forskning och fynd*, 1952, *Proxima Thule*, 1962 och *Fornid för framtid*, 1972. Dessutom tillverkades en medalj åt kungen. Anledningen till medaljgåvan var – utom att kungen fyllde jämna år – också att kungen var hedersledamot av Samfundet i egenskap av arkeolog. År 1981 började *Gjallarhornet*, Samfundets nyhetsbrev, att utges. Under årens lopp har Samfundet diskuterat att ge ut flera olika sorters publikationer – dock utan att realisera dessa planer.

En stor förändring i verksamheten skedde 1993, när Samfundets årliga tidskrift *Current Swedish Archaeology (CSA)* började ges ut med artiklar, som kontinuerligt har återspeglat den arkeologiska forskningen. Tio volymer har utkommit till och med 2002. Den senast utkomna volymen har fått en internationell karaktär, ”Sweden, Scandinavia and the World – Looking in and Looking Out”. I stort sett har CSA:s artiklar följt med i den arkeologiska teoretiska utvecklingen.

Samfundets ekonomiska problem återspeglas i en mångårig diskussion om årsavgifter och andra avgifter. Numera har Samfundet möjlighet att ta ut avgifter för särskilda ändamål. De senast antagna stadgarna innebär att Samfundet har fått tydliga syften och regler och visar att Samfundet har en klar samhällstillvänd syn på sin verksamhet.

4

Samfundets fonder

Under årens lopp har olika fonder tillskapats genom bl.a. donationer. Rosa Tengborgs stipendiefond, sedermera *Rosa och Valter Tengborgs stipendiefond*, tillkom efter en donation 1976. Under årens lopp tillförde fru Tengborg fonden totalt 299 000 kronor.

Donatorns önskemål var att avkastningen jämte erforderlig del av kapitalet främst skulle utdelas som stipendier till yngre arkeologer, som ville delta i undersökningar utomlands eller där bedriva arkeologiska studier. Medel skulle också delas ut till yngre utländska arkeologer som ville delta i undersökningar och bedriva studier i Sverige. Nya stadgar för Rosa och Valter Tengborgs stipendiefond antogs av Samfundets styrelse 19 april 2001.

Samfundets styrelse utväljer stipendiater och beslutar om stipendiernas storlek. De frikostiga donationerna har möjliggjort för Samfundet att bevilja 100 stipendiater medel för olika ändamål åren 1976-2002.

Royalty från publikationen ”Helgeandsholmen. 1000 år i Stockholms ström” avsattes till en fond, *Stockholmsstipendiet*, förvaltat av Samfundet. Fyra personer har fått stipendiet. *Folke Hallbergs fond* tillkom 1991 till minne av Folke Hallberg och förvaltas av Samfundet, som inte har delat ut några stipendier. När Dendrokronologiska sällskapet upplöstes 1986 fördes tillgångarna över till Samfundet till *Dendrokronologiska fonden*. Inga medel har utdelats. Flygarkeologen *Jan Norrman* fick 1994 medel för flygfotografering i Lettland. Medlen förvaltas av Samfundet.

Samfundet har beslutat inrätta *Svenska arkeologiska samfundets minnesfond* avsedd för yrkesverksamma arkeologers förkovran. I fonden samlas kvarstående medel från Stockholmsstipendiet, Hallbergs fond, Dendrokronologiska fonden och de medel som förvaltas på begäran av framlidne Jan Norrman.

Svenska arkeologiska samfundet idag

Den *stadgeöversyn* som ägde rum år 2000-2001 har inneburit en modernisering och precisering av Samfundets uppgifter. Av det inledande avsnittet om Samfundets syfte framgår inte bara att Samfundets ändamål är att främja svensk arkeologisk forskning genom att förena representanter för dennas olika grenar i regelbundet återkommande sammankomster. Nu uttalas tydligt att Samfundet också har till ändamål att genom stipendier stödja arkeologisk forskning samt att Samfundet särskilt skall ta tillvara arkeologers allmänna yrkesintressen genom att aktivt delta i samhällsdebatten genom opinionsbildning och såsom remissinstans.

Av vikt är även att det uttalas att Samfundet skall följa och informera om utvecklingen inom framför allt svensk arkeologi. Det skall främst ske genom årsskriften *Current Swedish Archaeology* samt genom att fyra gånger per år ge ut nyhetsbrevet *Gjallarbornet*.

Stadgarna har även moderniserats när det gäller antagning av nya ledamöter. Under Samfundets verksamhet har vid flera tillfällen olika kriterier för antagning diskuterats och beslutats. De år 2001 antagna innebär, att till

ledamöter kan personer antas, som gjort förtjänstfulla insatser inom de arkeologiska vetenskaperna. Kriterier, som nu gäller, är alternativa. En möjlighet är, att person som intages som ledamot skall vara antagen till forskarutbildning och ha publicerat minst en uppsats i erkänd vetenskaplig tidskrift (helst med refereesystem). En annan möjlighet är att person som antas som ledamot skall ha väldokumenterad, yrkesmässig erfarenhet inom museivärld och/eller kulturmiljövård.

Vidare finns nu i stadgarna tydliga regler om vad som skall gälla i samband med Samfundets årsmöte samt vilka punkter som årsmötet skall behandla.

De *principer för god arkeologisk praxis*, som fastställdes vid årsmötet 2000 är också uttryck för en ny och modern syn på hur arkeologi skall bedrivas. Principerna utgår till stor del från European Association of Archaeologists' (EAA) Code of Practice. I inledningen till Samfundets principer fastslås att det i samband med diskussionen om Samfundets framtida roll i landet förts fram nödvändigheten av att utforma riktlinjer för arkeologisk praxis. Det gäller arkeologers samhällsansvar beträffande de kulturella arven och kulturmiljövården. Klara och uttalade värderingar behövs som arkeologer kan hänvisa till som yrkesmän och -kvinnor och som kan föras fram till allmänheten. Av intresse är uttalandet att riktlinjerna vänder sig till alla kategorier av arkeologer i landet från yrkesverksamma till amatörer, jämte svenska arkeologer som är verksamma i utlandet. Mycket väsentligt är uttalandet i det inledande avsnittet att dokumentet är en utgångspunkt för en fortlöpande

diskussion för att hålla den etiska och vetenskapliga standarden bland landets arkeologer på en fortsatt hög nivå.

Principerna indelas i två avsnitt, dels arkeologerna och samhället, dels arkeologerna och det arkeologiska yrket. Det första avsnittet behandlar t.ex. frågor om bevarande av kulturarv och förmedling av kunskap till allmänheten med hög pedagogisk standard och med modern informationsteknik. Arkeologer skall inte medverka i aktiviteter, som medför negativ påverkan på kulturarvet. Myndigheter skall informeras om tänkbara hot mot kulturarvet, hänsyn skall tas till ekologiska och sociala konsekvenser av en undersökning och forskning som berör ett lands ursprungsbefolkning kräver särskild omtanke.

Det andra avsnittet innehåller regler för att tillförsäkra att hög vetenskaplig standard upprätthålls. Mycket viktig är den avslutande principen enligt vilken ingen inom arkeologin skall diskrimineras på grund av kön, religion, ålder, hudfärg, nationalitet, etnicitet, sexuella läggning eller handikapp.

Samfundet har genom de senast antagna stadgarna och de etiska principerna lagt en god grund för sin framtida verksamhet.

Slutsatser

Utredningen drar slutsatsen, att det senaste decenniet inneburit en ”modernisering” av Samfundets verksamhet från en ”registrerande” och informerande roll till en aktiv sådan. Initiativ har tagits till öppnare debatt. Samfundet har börjat ge ut en publikation med aktuell forskning.

6

Arbete pågår för att formulera underlag för diskussioner och ställningstaganden på bl.a. arkeologmöten. Planer har diskuterats – men inte realiserats – på att utge populärvetenskapliga skrifter om fornfynd och fornminnen. En förutsättning för fortsatt framgångsrikt arbete är emellertid en sund ekonomi med möjligheter att genomföra de ambitioner som sätts upp.

Ett huvudmål på lång sikt bör därför vara att Samfundet såväl aktivt deltar i som följer samhällsdebatten och trender inom arkeologisk forskning, skapar goda förutsättningar för att samla arkeologer från olika arkeologiska discipliner samt fortsätter att genom en effektiv kapitalförvaltning skapa en god ekonomi för att kunna driva den framtida verksamheten inklusive ha möjligheter att med stipendier stödja yngre forskare.

Nils Ringstedt
Författarvägen 5, 167 71 Bromma



Pris- och medaljregn på Svenska Fornminnesföreningens årsmöte

Svenska Fornminnesföreningen höll sitt årsmöte i Stockholm den 4 april 2002. Under mötet tillkännagavs vilka som beviljats stipendier ur föreningens olika fonder. Vidare utdelades årets Hildebrandspris – i år delat mellan två internationellt inriktade arkeologer, professor Noel Broadbent, Umeå Universitet, och docent Ingmar Jansson, Stockholms Universitet. Dessutom tilldelades professor Brita Malmer och professor Märta Strömberg föreningens Montelius-medalj.

Fornminnesföreningens ordförande, professor Jan Svanberg, föredrog pris- och medaljmotiveringar i samband med utdelningen. De fullständiga motiveringarna, som här endast sammanfattas, finns på föreningens hemsida www.fornminnesforeningen.com.

Professor Broadbent, amerikansk forskare, fick Hildebrandspriset för sin arktiskt inriktade forskning. Han är forskarutbildad i Uppsala och disputerade 1979 på en avhandling som behandlade ett mesolitiskt säljägarkomplex i Västerbotten. Avhandlingen var banbrytande för sin tid. Den behandlar utifrån nya perspektiv norrländsk stenåldersbebyggelse, teknologi och kronologi. Vid Umeå Universitet byggde Broadbent upp "Center för arktisk kulturforskning". En ny skriftserie startades; "Readings in Saami History, Culture and Language". År 1990 återvände Broadbent till USA för central tjänst vid Office of Polar Programs, National Science Foundation, i Washington D.C. År 1996 återkom Broadbent till Umeå, nu som professor. Han leder f.n. Riksbankfondens stora projekt om Norrlands forntid "Möten i norr". Av motiveringen framgår bl.a. att Broadbents forskning berör de yttersta geografiska marginalerna på vårt klot. Han har intresserat sig för vår tids polarexpeditioner och engagerat sig i kulturmiljövård i avlägsna områden.

Docent Ingmar Jansson, som f.n. upprätthåller professors tjänsteåligganden vid arkeologiska institutionen, Stockholms universitet, fick Hildebrandspriset bl.a. för det

varma engagemang som Jansson under hela sin karriär och i all sin forskning och undervisning visat för att främja arkeologiskt samarbete mellan de nordiska länderna och länderna inom den forna Sovjetunionen. Detta engagemang har tidigare med uppskattning noterats av Vitterhetsakademien som belönat honom med sin antikvariska silvermedalj. Jansson doktorerade 1986 på avhandlingen "Ovala spännbucklor. En studie av vikingatidens standardsmycken med utgångspunkt i Birka-fyndet". Ämnet är signifikant för Janssons intresseinriktning – den materiella kulturen under vikingatiden. Han har publicerat ett 50-tal större och mindre arbeten inom denna sfär – flera av dem i samband med stora internationella vikingautställningar. Under tjänsten vid universitetet har Jansson bedrivit ett omfattande och mångårigt arkeologiskt fältarbete i Sverige, på Irland och i Ryssland. Han har också företagit omfattande forskningsresor bl.a. i Afganistan, Turkiet, Iran, Sovjetunionen och de baltiska staterna. Genom bl.a. sina goda kunskaper i ryska har han fungerat som en utomordentligt kompetent "humanistisk-vetenskaplig ambassadör för Sverige i främst Ryssland och de baltiska staterna.

Professor Brita Malmer fick Monteliusmedaljen för sin insats inom numismatiken och då särskilt den vikingatida. Hennes insats är den väsentligaste och mest resultatrika i vårt land under de senaste hundra åren. Brita Malmers doktorsavhandling år 1966 "Nordiska mynt före år 1000" tog upp de tidigaste präglingarna, som hade kallats "birkamynt". Med en snillrik

bevisföring kunde hon klargöra, att alla de äldsta typerna (från ca 825 och framåt) härrörde från södra Danmark (Hedeby) och de från 900-talet längre upp i samma land – men ingalunda från Birka! Från hennes karriär noteras att hon var Kungl. Myntkabinettets chef 1975-1979 och blev den första innehavaren av Gunnar Ekströms professur i numismatik och penninghistoria 1979-1992, först vid HSR men sedan placerad vid Stockholms universitet. Hon var redaktör för det stora arbetet med de vikingatida skatterna, *Corpus nummorum saeculorum IX-XI* och den skriftserie som utger monografier i ämnet. Malmer är nu inne på tredje delen av publiceringen av de skandinaviska mynten av anglosaxisk typ, som började slås i Sigtuna ca 995. Den snart färdigställda tredje volymen behandlar framför allt perioden 1020-talet. Hennes egna teckningar av mynten och återgivande av inskrifterna utgör ett beundransvärt detaljarbete, som sedan möjliggjort vittgående slutsatser – men med bibehållande av en sträng, kritisk inställning till materialets och resultatens bärkraft.

Professor Märta Strömberg är en av våra främsta arkeologer inom nordisk förhistoria. Hon tillhör den unika kategori forskare som behärskar detaljerad kunskap om en mängd olika forskningsfält, alltifrån stenålderns grav- och bosättningsmönster till medeltidens bondesamhälle. Hennes doktorsavhandling 1961 behandlade Skånes yngre järnålder. I avhandlingen finns exempel på nya metoder och perspektiv. Hon konstaterade olika former av förtätade gårdsbosättningar och påpekade också vikten av

8

småskaliga analysområden för studier av kontinuitet i förhistorisk och historisk bebyggelse. Ett sådant analysområde kom för hennes egen del att så småningom bli Hagestad i östra Skåne. I Hagestadprojektet har Märta Strömberg lyckats engagera såväl ett stort antal forskare som att väcka historieintresset hos lokalbefolkningen. Hon har givit ut ett stort antal publikationer som har haft stor betydelse för forskningen både nationellt och internationellt. Märta Strömberg har som få lyckats förmedla sin kunskap till en bredare publik och har haft stor betydelse för otaliga studenter genom åren. För det intresse, den respekt och glädje som Märta Strömberg skapat hos alla dem som kommit i kontakt med henne hedrar Svenska Fornminnesföreningen henne med Monteliusmedaljen.

Efter pris- och medaljutdelningen föreläste Noel Broadbent om sina arkeologiska undersökningar av Andréxpeditionens läger från år 1897 på Vitön och om möjligheten att expeditonsdeltagarna avled på grund av matförgiftning genom botulism. Ingmar Jansson föreläste om det forntida Novgorod samt om den plats i närheten som kan ha varit det vikingatida Novgorod och där över 100 skandinaviska föremål påträffats vid utgrävningar.

Som brukligt avslutades årsmötet med en gemensam supé i Historiska Museets restaurang.

Nils Ringstedt
2:e vice ordförande, Svenska
Fornminnesföreningen
Författarvägen 5, 167 71 Bromma
Nils.ringstedt@sis.se

En skildring av arkeologi inom samtidens populärkultur – möjlighet eller hinder för främjandet av kulturarvet?

Stereotypa föreställningar om arkeologi är vanligt förekommande inom populärkulturen. Vi finner dem på många olika håll, bland annat inom turistnäringen, film, dokumentärer, dagspress och reklamvärld, men även i litteratur och modern konst. Arkeologi och arkeologer tenderar att framställas som huvudsakligen inriktade mot skattjakt och äventyr på exotiska platser, samla originella artefakter och företa omfattande rekonstruktioner av det förflutna från mycket små spår funna i jorden. Arkeologerna själva har ofta känt sig obekväma med hur de framställs inom populärkulturen. Vissa anser att en mer realistisk bild av arkeologin skulle kunna bidra, inte bara till en förbättrad allmän förståelse av vetenskap, utan även till en större uppskattning av arkeologiska artefakter och fornlämningar såsom en del av vårt kulturarv. Mitt nya forskningsprojekt ska nu undersöka dessa frågor i detalj.

Genom ett Marie Curie-stipendium från EU-Kommissionen kommer jag att vara baserad vid Riksantikvarieämbetet i Stockholm under två år. Min studie kommer att gå in på om, och i så fall hur, den populära bilden av arkeologi främjar vårt arbete med kulturarvet eller inte. Jag kommer att utgå från en bred frågeställning med social och politisk relevans inom det framväxande området "public archaeology". För att ge resultaten en vidare relevans kommer jämförande studier och fältarbete att

utföras även i Storbritannien och i Tyskland.

Min forskning kommer att utföras i två faser. Den första kommer att bestå av insamling av exempel på populärkulturens bild av arkeologi i de tre länderna. Detta kommer sedan att analyseras efter landtillhörighet och jämföras med varandra. Inom den andra fasen kommer jag att ställa bilden av hur arkeologi framställs mot dess olika mål, dels de allmänna inom disciplinen men huvudsakligen kulturmiljövårdens mål.

Nu vill jag att alla med egna erfarenheter eller med passionerade åsikter om detta ämne, kontaktar mig och försäkrar sig om att dessa åsikter representeras i min studie! Om du känner till någon speciellt spännande eller oväntad plats där arkeologi framträtt inom populärkulturen, eller om du har starka åsikter om användbarheten (eller motsatsen) av den populära bilden av arkeologi, skulle jag väldigt gärna vilja höra ifrån dig – oavsett om detta berör någon av de nämnda länderna eller något annat land.

Projektet började i oktober 2002 och pågår till september 2004.

Dr. Cornelius Holtorf
Riksantikvarieämbetet
Kunskapsavdelningen
Box 5405
SE-114 84 Stockholm
Sweden

Fax +46-8-5191 8595
cornelius.holtorf@raa.se

Svenska Fornminnesföreningen

får härmed för år 2003 ledigförklara anslag och stipendier ur följande minnesfonder:

Aron Anderssons avsedda som stöd för forskning i medeltidens konst - och kulturhistoria

Birger Nermans avsedda som stöd för forskning i förhistorisk, särskilt nordeuropeisk, arkeologi

Inga Sernings avsedda som stöd för forskning rörande äldre metallhantering
Stipendierna utdelas företrädesvis till yngre forskare (under 35 år) och beloppens storlek är maximalt 5.000 kronor.

Hildebrandsfonden avsedd som stöd för forskning på doktorand - eller högre nivå inom föreningens intresseområden, dvs arkeologi och medeltidsforskning inklusive urkundsutgivning och numismatik. Beloppets storlek är maximalt 10.000 kronor.

Ansökan skall obligatoriskt innehålla
- uppgift om sökandens personnummer samt postgiro- och eller bankgironummer.

- angivande av vilken eller vilka fonder ansökan gäller

- kortfattad redogörelse av forskningsuppgiftens art, målsättning och tänkta genomförande

- det sökta beloppets storlek med kostnadsberäkning

- uppgift om medel för samma ändamål erhållits tidigare eller söks samtidigt i annan fond eller tidigare beviljats ur någon av föreningens fonder

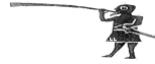
- uppgift om forskningsuppgiften ingår i doktorandarbete.

- om du vill söka från flera fonder

10

samtidigt ange detta i gemensam ansökan

Ansökan skickas i ett exemplar till Svenska Fornminnesföreningen, att Jan Peder Lamm, Historiska museet, Box 5228, 114 84 Stockholm och skall vara föreningen tillhanda senast den 15 januari 2003. Särskild blankett erfordras ej.



Rapporter från Samfundets arbetsgrupper

Arkeologins roll i samhället

Arbetsgruppen Arkeologins roll i samhället har haft till uppgift att främja diskussioner om arkeologins roll i samhället. Arbetsgruppen tillsattes 1999 och vårt arbete har syftat till att skapa möjligheter för arkeologer på museer, inom kulturmiljövård och universitet att diskutera arkeologins roll i samhället. Inomvetenskapliga frågor liksom arkeologins obetvingligt meningsfyllda existens utanför arkeologsamhället har varit viktiga.

Arkeologi finns inom utbildning, forskning, förmedling och kulturmiljövård. Arkeologin finns på museer och forntidsbyar, i radio och TV och i tidningar och bland böcker. Arkeologin är massmedial och engagerar människor i allmänhet. Arkeologin har naturligtvis flera olika funktioner beroende på sitt sammanhang. Förvisso har arkeologin en lagskyddad tillvaro och kanske är dess styrka kontakter med människor via platser i landskapet. Arkeologer har olika identiteter och

yrkesroller, som var och en har sina funktioner i samhället.

Det finns olika sorters arkeologi. Man kan kalla dem för exempelvis en dåtidsarkeologi, en kritisk arkeologi, en kontemplativ arkeologi eller en antikvarisk arkeologi. Dessa olika arkeologier svarar till olika behov inom de arkeologiska arbetsfälten.

Arkeologins varierade arbetsfält kan ge uttryck för att arkeologer har olika uppfattningar om vad som är arkeologins grundläggande syfte och därmed dess samhällsrelevans.

Arkeologer bör därför i ännu högre grad ställa sin arkeologi i relation till en större omvärld. Den arkeologi som bedrivs inom utbildning, forskning, förmedling och kulturmiljövärd relaterar till en komplicerad verklighet där människovärde, rättvisa och ansvar är angelägna etiska problem.

Under de senaste två åren har samfundet arrangerat arkeologmöten och debatt dagar, där just frågor om arkeologins samhällsrelevans diskuterats. En workshop om arkeologins roll i samhället på det fjärde svenska arkeologmötet i Östersund den 5-6 maj 2000 uppskattades i hög grad av deltagarna. På mötet diskuterades även etikgruppens förslag till etiska riktlinjer för god arkeologisk praxis, och som efter intensiva diskussioner antogs av mötet. Anordnandet av en debatt dag på Östasiatiska museet om Svensk arkeologi i utlandet – etiska aspekter den 25 november 2000 är en annan betydelsefull insats att fokusera arkeologers samhällsansvar. I anslutning till Samfundets årsmöte den 10 maj 2001 på Statens Historiska Museum anordnades en debatt om Arkeologiska

visioner där företrädare från olika arkeologiska verksamhetsområde gav sina reflektioner över arkeologins roll. Ett flertal artiklar i samfundets medlemsblad Gjallarhornet har rapporterat och debatterat frågor med anknytning till arkeologins roll i samhället.

Man kan därför säga att inom ramen för Samfundets verksamhet har styrelsen arrangerat och aktivt medverkat till att lyfta fram frågor om arkeologins roll och samhällsrelevans. Men, det finns all anledning att ännu mer granska de arkeologiska arbetsområdenas verksamhet och tydliggöra arkeologins olika syften och därmed betydelse för människor i vår tid. Våra kontakter med omvärlden (dvs. en allmänhet) bör inte leda till ytliga generaliseringar om det förflutna. En stor utmaning är att finna nya målgrupper och att visa att olika tolkningsperspektiv ger olika historiebilder. För att kunna göra detta krävs en dialog mellan arkeologer inom arkeologins olika arbetsfält om våra olika vägar att tolka, förklara eller förstå och använda det förgångna. Arkeologin är samtidshistorisk och politisk till sin karaktär och arkeologer måste vara självkritiska till sina utgångspunkter och kunskapsmål. Kommunikationen mellan arkeologer måste förbättras!

Sammanfattningsvis är det angeläget och viktigt att synliggöra arkeologin i samhället. Särskilt angeläget är det att skriva för den breda allmänheten – att sträva efter arkeologisk ”konsumentupplysning”. Forskningsresultat måste föras ut på ett vederhäftigt men också så lättsmält sätt som möjligt. Den uppgiften får inte överlåtas åt journalister. Alla som har

förmågan att skriva måste sträva efter att sammanfatta sina – och andras resultat - på ett enkelt och lättfattligt språk. Det väcker intresse för vad arkeologi innebär, när det gäller att tydliggöra tidigare människors verksamhet. Att få ut resultaten av grävningsmödorna till ”de vanliga människorna” – de som med sina skatter betalar för att den antikvariska verksamheten och kulturmiljövården skall finnas – är en utmaning för yrkesverksamma arkeologer!

Arbetsgruppen vill mot bakgrund av ovanstående föreslå följande punkter för samfundets framtida verksamhet:

- att samfundets styrelse anordnar en seminariedag alternativt Arkeologmöte 2004 under temat Olika arkeologier. Arkeologi är ett ämne som rymmer olika syften och kunskapsmål och därmed har arkeologin olika roller i samhället. Det är samfundets uppgift att medverka till att synliggöra arkeologins olika schatteringar och att förbättra kommunikationen mellan arkeologer.
- att samfundets styrelse låter idén om att producera en bok, Föremål från det förflutna, med berättande berättelser kring både exotiska och vardagliga föremål som människor än gång haft i sin hand leva vidare. Föremålsboken var en av idéerna som diskuterades på arkeologmötet i Östersund.
- att samfundets styrelse inventerar aktuella arkeologiska problem och återkommande arrangerar seminariedagar om arkeologin och dess samhällsrelevans.

- att samfundets styrelse stimulerar fortsatta diskussioner om arkeologi och etisk praxis och att samfundets riktlinjer om principer för god arkeologisk praxis kontinuerligt debatteras.
- att samfundets medlemmar i ännu högre grad bör ställa ”sin” arkeologi i relation till en större omvärld. Den arkeologi som bedrivs inom respektive utbildning, forskning, förmedling och kulturmiljövård relaterar till en komplicerad verklighet där människovärde, rättvisa och ansvar är angelägna etiska problem.
- att samfundets medlemmar i ännu större grad utnyttjar Gjallarhornet för information och för att debattera aktuella frågor inom arkeologiska verksamhetsområden.
- att samfundets medlemmar strävar efter att föra ut sina undersökningsresultat på ett lättfattligt men ändå vederhäftigt sätt genom att såvitt möjligt publicera korta artiklar i den svenska hembygdsrörelsens olika publikationer.

Under årens lopp har följande personer deltagit i arbetsgruppens arbete: Margareta Bergvall, Lars Ersgård, Marie Homström, Kristina Jennbert, Henrik Klackenbergl, Ola Kyhlberg, Nils Ringstedt, Jackie Taffinder, Agneta Åkerlund.

Kristina Jennbert

VIKTIGT

År 2003 införs årsavgift

Som noterades i föregående nummer av Gjallarhornet kommer en årsavgift att införas från och med nästa år. Efter diskussioner inom styrelsen har denna för första året reducerats till 100 kronor. Inbetalningskort kommer att skickas ut i början av nästa år.

Inför kommande utskick av årsavgift uppmanas samtliga ledamöter att meddela redaktionen sin aktuella adress om någon förändring av denna skett under den senaste tiden.

AKTUELLA HEMSIDOR

Värt att notera är Samfundets två intressanta hemsidor. Besök Samfundet på **www.arkeologiskasamfundet.nu** och se allt om Current Swedish Archaeology på www.currentswedisharchaeology.org

NYA LEDAMÖTER

Till Samfundet har följande nya ledamöter invalts:

Viveka Löndahl
Anders Olofsson
Karin Viklund